

Sodobni migracijski procesi v Ljudski republiki Kitajski

Abstract

People's Republic of China's Contemporary Migration Processes

The last three decades of significant political, economic and social transformations in the People's Republic of China have had a profound impact on the Chinese society. The article addresses selected topics of Chinese migration that give a more nuanced understanding of migration processes and their contextualization within the contemporary Chinese society: the internal migration, emigration from China and international immigration to China. Migration from rural area towards urban eastern coast is one of the largest spatial movements in the human history, as well as a key component of the economic rise and subsequent social change. Emigration from China has, despite its relatively small volume, profoundly transformed local places of origin, a process that is not independent from the current international geopolitical situation. Immigration of international migrants to China is a relatively new phenomenon that puts the country on the map of migration destination countries for the first time in sixty years. The author concludes that the prevalent research perspectives on Chinese migration offer only a limited insight and suggests some possible alternative ways of analyzing this phenomenon.

Keywords: China, migration, migration workers, Overseas Chinese, emigration from China, immigration to China

Martina Bofulin is a postdoctoral researcher at Osaka University, Japan, where she is conducting a research project on Chinese migration to Japan. Her current research focuses on various migration and mobility issues, especially Chinese migration to Europe and Japan, transnational family, schooling of migrant children and Chinese outbound tourism. (martina_bofulin@yahoo.com)

Povzetek

V zadnjih treh desetletjih so številne politične, ekonomske in družbene spremembe preobrazile demografsko podobo Ljudske republike Kitajske. Članek predstavlja izbrane teme s področja kitajskih migracij, ki omogočajo bolj poglobljeno razumevanje migracijskih procesov in njihovo umeščenost v sodobni kontekst kitajske družbe: »notranje migracije«, migracije iz Kitajske in na Kitajsko. Migracije iz ruralne notranjosti proti urbanim središčem vzhodne kitajske obale so med najbolj množičnimi prostorskim gibanji prebivalstva v človeški zgodovini in so ključni element gospodarskega vzpona in z njimi povezanimi družbenimi spremembami. Migracije iz Kitajske so kljub relativno majhnemu obsegu povsem preoblikovale lokalna prvobitna območja, ta proces pa ni neodvisen od trenutnih mednarodnih geopolitičnih razmer. Priseljevanje mednarodnih migrantov na Kitajsko je relativno nov pojav, ki državo prvič po šestdesetih letih umešča na zemljevid ciljnih migracijskih območij. Avtorica ugotavlja, da je prevladujoči način analiziranja kitajskih migracij omejujoč in nakaže nekatere alternativne perspektive raziskovanja teh pojavov.

Ključne besede: Kitajska, migracije, migrantski delavci, kitajski migranti, izseljevanje iz Kitajske, priseljevanje na Kitajsko

Martina Bofulin je podoktorska raziskovalka na Univerzi v Osaki, kjer zaključuje projekt o migracijah kitajskih državljanov na Japonsko. Raziskovalno se ukvarja s migracijami in mobilnostjo, predvsem s migracijami iz Ljudske republike Kitajske v Evropo in na Japonsko, transnacionalnimi družinami, izobraževanjem otrok z migrantskim ozadjem in kitajskim mednarodnim turizmom. (martina_bofulin@yahoo.com)

Uvod

V zadnjih treh desetletjih so številne politične, ekonomske in družbene spremembe, posledice reform po letu 1978, preobrazile demografsko podobo Ljudske republike Kitajske (LRK). Medtem ko je še v šestdesetih letih prejšnjega stoletja povprečno število živorojenih otrok na žensko bilo skoraj šest otrok, je zaradi politike enega otroka¹ in tudi odlaganja porok² in rojstev v poznejše življenjsko obdobje danes to število padlo na 1,6 otroka na žensko (Population Reference Bureau, 2008). Posledica demografskega prehoda na Kitajskem sta postopno zmanjševanje števila delovno aktivnih prebivalcev in staranje prebivalstva ter predviden zdrs v prihodnjih treh desetletjih na drugo mesto – za Indijo – držav z največjim številom prebivalcev (White in Subedi, 2008). Kljub temu starostna struktura kitajske družbe za zdaj še podpira hiter ekonomski razvoj. Visoko število delovno aktivnih prebivalcev namreč še vedno tekmuje za relativno slabo plačana delovna mesta v proizvodnem in storitvenem sektorju, kar ohranja konkurenčnost kitajskega gospodarstva na svetovnem trgu.

Poleg naravnega gibanja pa kitajsko družbo preoblikujejo tudi migracije prebivalcev. Te so v zadnjih treh desetletjih omogočile hiter gospodarski razvoj in preoblikovale družbo na lokalni in tudi na državni ravni. Učinke migracij je mogoče zaznati pri celi vrsti ključnih procesov in dogodkov v sodobni Kitajski: procesu urbanizacije, reformah sistema registracije gospodinjestev in delovne zakonodaje, prvih programih integracije tujcev, depopulaciji odročnih ruralnih predelov, večanju razlike med ruralnim in urbanim prebivalstvom itd. Zato raziskovanje migracij omogoča specifičen, dinamičen pogled v sodobno kitajsko družbo.

Članek predstavlja glavne migracijske procese v povezavi z družbenimi spremembami na način, ki je običajen v družboslovnem proučevanju (kitajskih) migracij. V tej perspektivi govorimo o migracijah znotraj Kitajske, migracijah iz Kitajske oz. izseljevanju in relativno novem priseljevanju mednarodnih migrantov na Kitajsko, kar državo umešča na zemljevid ne le izvornih migracijskih območij, temveč zdaj tudi ciljnih. Hkrati pa članek ugotavlja, da je takšna perspektiva omejujoča, saj teoretsko in metodološko spregleda številne povezave med tako razločenimi migracijskimi procesi.

V članku so uporabljeni demografski statistični podatki in sekundarna literatura s področja kitajskih migracij, delovanja trgov dela in zaposlovanja na Kitajskem, družbene (ne)enakosti ter sobivanja kitajskih migrantov v različnih državah priselitve. Tem informacijam dodajam tudi lastne raziskovalne ugotovitve, ki sem jih pridobila skozi večletne, večinoma kvalitetno metodološko zasnovane raziskave med kitajskimi migranti v Evropi in na Japonskem, kot tudi v njihovih prvotnih skupnostih na Kitajskem. Čeprav članek odpira številna vprašanja, povezana z migracijami, ne podaja natančnega pregleda *vseh* migracijskih procesov, povezanih s Kitajsko, temveč predstavlja izbrane teme, ki omogočajo bolj poglobljeno razumevanje prepletenosti migracijskih procesov različnih skupin prebivalcev in njihovo umeščenost v sodoben kontekst kitajske družbe.

»Notranje migracije« – iz ruralne notranjosti proti urbani vzhodni obali

Vsako leto ob koncu zime svetovno medijsko krajino preplavijo prizori nepreglednih množic, ki se močno otovorjene pribijajo proti vhodom železniških postaj vzhodne Kitajske.

¹ Politika enega otroka na Kitajskem v grobem predvideva rojstvo zgolj enega otroka v urbanih družinah in ne več kot dva otroka, če je prvi ženskega spola, v ruralnih območjih ter druge izjeme za določene skupine ljudi. Več o tem v Fong, 2004.

² Za pridobitev poročnega dovoljenja je najnižja starostna meja za osebo moškega spola 22 let, za osebo ženskega spola pa 20 let (Yuan, 1983).

Naslovi s časopisnih strani in televizijskih zaslonov poročajo, da so to najbolj množične migracije ljudi na svetu: v samo nekaj dneh se večina zaposlenih v tovarnah vzhodne Kitajske vrne v domače vasi in mesta v srednji in zahodni Kitajski, da bi skupaj z družinskimi člani preživeli novoletne praznike.³

Migracije ruralnega prebivalstva v hitro razvijajoča se mesta so se začele pred tremi desetletji kot posledica prehoda iz planskega modela gospodarstva v tržnega in povečanja obsega podjetij v zasebni lasti (Liang, 2001), investicij tujih korporacij v posebnih ekonomskih conah ter zmanjšanja potrebe po delovni sili v kmetijskem sektorju na podeželju (Li, 1996). Kitajski gospodarski model »tovarne sveta« pa je lahko postal to s pomočjo poceni delovne sile, ki so jo oblasti pripeljale najprej iz zaledij obalnih mest, pozneje pa tudi bolj oddaljenih provinc srednje in zahodne Kitajske. Po ocenah naj bi se od osemdesetih let prejšnjega stoletja pa do danes priselilo v mesta od 200 do 250 milijonov ljudi (Chan, 2012a). Po letu 1995, na primer, se je kar petintrideset do štirideset odstotkov vseh migrantov priselilo le v dve obalni provinci: Guangdong in Zhejiang (Chan, 2012b). Največ migrantskih delavcev je najprej prihajalo iz province Sichuan, v zadnjem času pa jih približno enako število prihaja tudi iz provinc Anhui, Henan in Hunan (Chan, 2012b). Največji delež migrantskih delavcev iz ruralnih predelov (*nongmingong*) se zaposluje v proizvodni industriji (39 odstotkov), preostali pa v gradbeništvu (17,3 odstotka), storitvenem sektorju (11,8 odstotka), predelovalnem sektorju (7,8 odstotka) in transportnem in komunikacijskem sektorju (5,9 odstotka) (Zhan, 2012).

Selitve znotraj Kitajske in zaposlovanje v zasebnem sektorju vlada uravnava in nadzira s sistemom registracije gospodinjev (*hukou zhidu*), kjer je vsakemu prebivalcu Kitajske dodeljen registracijski status (*hukou*), po navadi že ob rojstvu. V grobem se ta deli na ruralnega in urbanega, menjava statusa pa je mogoča le v izjemnih primerih, ki so še toliko redkejši, ko gre za konverzijo iz ruralnega v urbani status. Pri migracijah je odločilno, da se na status vežejo številne pravice in ugodnosti, ki jih je mogoče izkoristiti le na območju, kjer je *hukou* izdan. Ker imajo migrantski delavci v veliki večini ruralni *hukou*, so pogosto v mestih brez ustreznega statusa (dovoljenja za začasno prebivanje). Četudi jim ga uspe pridobiti, niso upravičeni do zdravstvenega zavarovanja, najema socialnih stanovanj, urbanih pokojninskih zavarovanj, šolanja otrok in ponekod tudi nakupa nepremičnin, saj to še vedno ni uradno dovoljena migracija s konverzijo registracijskega statusa (tako imenovana selitev ali *qianyi*), temveč neavtorizirano premikanje populacije, poimenovano »plavajoče prebivalstvo« ali *liudong renkou*. Sistem posledično povzroča sistemsko neenakost med privilegiranimi urbani rezidenti in vsemi drugimi (Liu, 2005) in tako ohranja velikansko razliko med ruralno večino in urbano manjšino.

Zaradi nezmožnosti pridobitve legalnega statusa in posledičnih omejitev migranti raje migrirajo sami ali v paru in pustijo otroke v varstvu starih staršev ali drugih skrbnikov, zato naj bi na podeželju brez staršev odraščalo več kot 60 milijonov otrok (Zheng, 2013). Javni govori (mediji, centralna in lokalne oblasti, strokovnjaki) pogosto poudarjajo skrb za blagor teh otrok z moraliziranjem o dobrem materinstvu in nujni vlogi širše skupnosti, izpuščajo pa dejstvo, da ti otroci pogosto živijo v lokalnih skupnostih, kjer je delež aktivnega prebivalstva komajda prisoten, in da lokalne upravne enote le s težavo zagotavljajo osnovne storitve, kot so na primer obvezno in brezplačno osnovno šolstvo in osnovne zdravstvene storitve (Xiang, 2007). Zato Xiang (2007) meni, da je ruralno-urbana ločnica pomembnejši dejavnik, ki vpliva na blagor otrok, kot pa samo dejstvo, ali otroci živijo s starši ali pa z drugimi skrbniki.

Migrantski delavci v mestih živijo zelo skromno in prihranke pošiljajo nazaj v domače kraje. Po podatkih iz leta 2003 je posamezen delavec namenil družinskim članom povprečno 3000–4500 RMB na leto (370–560 evrov), kar je ekonomsko šibkim družinam omogočilo kritje

³ Na Kitajskem praznujejo novoletne praznike ali praznik pomladi (*Chunjie*) dva tedna po kitajskem novem letu. Novo leto se praznuje ob drugem mlaju po zimskem solsticiju, kar je po gregorijanskem koledarju med 21. januarjem in 20. februarjem.

šolskih in zdravstvenih stroškov (Huang in Zhan, 2009). Kljub relativno manjšim posameznim zneskom naj bi skupni povratni denarni tok znašal leta 2005 kar 30 milijard ameriških dolarjev (CGAP, 2006). V nekaterih provincah in okrajih je ta denarni tok posebej velik in občasno presega letoletni dobiček lokalnih upravnih enot (npr. v provinci Guizhou naj bi nakazila družinskim članom preseгла letoletni okrajni dobiček kar v 22 okrajih (Huang in Zhan, 2009)). Kljub optimističnim pričakovanjem, da se bo ta denar usmeril v razvoj podeželja, raziskovalci opazajo, da je denar porabljen za nujne izdatke (npr. hrana, šola, zdravstvo in plačila dajatev, bivališče), manjši del, ki ostane, pa je namenjen osnovnim investicijam v kmetijstvu (predvsem nakupu obdelovalne zemlje, semen in pesticidov) (Huang in Pieke, 2004; Huang in Zhan, 2009). Te ugotovitve najverjetneje tudi pojasnjujejo presenetljiv podatek, da kljub močni diskriminaciji, ki so ji izpostavljeni ruralni delavci v mestih, le tretjina te populacije izjavlja, da želi pridobiti urbani *hukou* (The Economist, 2014). Ker je za celoten sistem registracije značilno, da so pravila pogosto nejasna ali netransparentna in odvisna od interpretacij lokalnih oblasti (Wang, 2004), se veliko migrantskih delavcev namreč boji, da bi menjava statusa v urbanega pomenila odvzem pravice do zemlje,⁴ ki jih njihove družine v kraju izvora obdelujejo in v katero so, predvsem v obliki nakupa pesticidov, orodij, delovnih strojev in semen, vlagali prihranke, zaslužene v urbanih središčih.

Zahteve po reformi sistema registracije gospodinjstev so v zadnjem času znova čedalje bolj množične, pričakovanja do centralne oblasti pod vodstvom predsednika Xi Jinpinga pa čedalje večja. Premier Li Keqiang je spomladi 2014 napovedal nujne reforme in omenil, da naj bi urbani *hukou* pridobilo sto milijonov prebivalcev do leta 2020. Reforma naj bi opustila razlike med ruralno in urbano *hukou* registracijo in na podlagi sistema točk olajšala pridobitev *hukou* v kraju dejanskega prebivanja, če je to prebivanje legalno (posameznik ima urejen začasni status prebivanja, je uradno zaposlen in plačuje prispevke ter ima legalno urejeno prebivališče) (Xinhuanet, 2014). V zvezi s tem se postavljata dve vprašanji. Prvo vprašanje je, kako velik delež ruralnih migrantov bo omenjene pogoje izpolnjeval. V mestu Zhongshan v provinci Guangdong, na primer, kjer so že začeli poskusno uvajati reforme, je namreč zgoraj omenjene pogoje izpolnjevalo le 30.000 oseb od skupaj 1,6 milijona migrantov v mestu (The Economist, 2014). Drugo vprašanje pa je, kako bodo mestne oblasti pridobile sredstva za povečanje obsega javnih storitev, predvsem osnovnih zdravstvenih storitev, javnih šol in nastanitvenih zmožnosti, ki bodo potrebna zaradi večjega števila upravičenih prosilcev.

Potrebo po reformah nakazujejo tudi čedalje pogostejši organizirani protesti delavcev, ki občasno prerastejo v spopade med policijo in protestniki. Elfstrom in Kuruvilla (2012) v svoji študiji trdita, da je število protestov po letu 2008 močno naraslo,⁵ delavci pa ne zahtevajo zgolj višjih plač, temveč tudi uveljavitev z zakonom določenih pravic (plačevanje prispevkov, dela proste dneve, plačane nadure itd.). Med vzroki za naraščanje števila protestov avtorja navajata

⁴ V LRK državljani niso lastniki zemlje, temveč jo imajo v uporabi, medtem ko je lastništvo državno ali pa je zemlja v lasti lokalnih vlad. Zelo zapleten in nepregleden sistem lastništva in uporabe zemlje ter prenosa teh pravic omogoča pogoste odtujitve nepremičnin, predvsem s strani lokalnih vlad. Tudi na tem področju je država začela izvajati reforme – zakon o lastninskopravnih razmerjih iz leta 2007 tako prvič govori o pravici kmetov do lastništva zemlje in ne le o pravici do najema. Kljub temu povečini še vedno velja, da imajo kmetje zemljo v najemu za trideset let, te najemne pogodbe pa naj bi se za večino iztekle okoli leta 2020. Najvišji predstavniki oblasti so v preteklosti pogosto izjavljali, da se obstoječe pravice kmetov do najema zemlje ne bodo spremenile. Takšna dikcija pa ne zagotavlja, da bodo kmetje v prihodnosti postali tudi formalnopravno lastniki zemlje in da bodo z njo lahko prosto razpolagali (Keliang in Prosterman, 2007).

⁵ Po podatkih avtorjev Elfstroma in Kuruvilla (2012) je bilo v letu 2008 povprečno štiri do pet protestov na mesec, 2010. leta 6,17 protestov na mesec, 2011. leta 18,3 protestov na mesec, v letu 2012 pa že kar 25,3 protestov na mesec.

predvsem občasna obdobja pomanjkanja delovne sile na trgu, novo zakonodajo s področja dela⁶ in večjo medijsko odprtost Kitajske. Nekatere druge raziskave pa kažejo tudi na spremembo vrednot in ciljev migrantskih delavcev, rojenih po letu 1980 (tako imenovana druga generacija migrantov: *erdai nongmin*). Ti poleg še vedno prisotnih ekonomskih razlogov čedalje pogosteje med primarne razloge za migracije v mesta navajajo utrujenost od šole, željo po mestnem življenju, materialnih stvareh in luksuznih proizvodih ter tudi migracijo iz 'zabave' (Hu, 2012). Po mnenju Chan (2012b) so bolj seznanjeni s pravicami in manj pripravljeni prenašati krivice in neprimerne delovne razmere kot njihovi predhodniki, hkrati pa si želijo ostati v mestih in čedalje manj razmišljajo o vrnitvi domov.

Ustrezno razreševanje tovrstnih družbenih konfliktov se kaže kot eden večjih izzivov centralne in tudi lokalnih oblasti LRK. Tako imenovano 'upravljanje družbe' (*shehui guanli*) je ena izmed prednostnih usmeritev centralne vlade LRK že vse od leta 1980. Kritiki pa čedalje glasneje opozarjajo, da je ohranjanje socialnega miru s cenzuro, omejevanjem komuniciranja in represivnimi metodami razreševanja »množičnih dogodkov« (*quantu shijian*) zastarelo in neustrezno. Še več, kot trdita Xu in Li (v ECFR, Asia Centre, 2012), oblasti z vztrajanjem pri tovrstnih ukrepih same uničujejo sistem, ki ga želijo ohraniti. Mary Gallagher (v Foreman, 2014) pa, nasprotno, meni, da protesti niso stranski učinek sistema, temveč njegov bistveni del. So namreč tudi orodje, s katerim želi centralna oblast prisiliti lokalne oblasti k sprejemanju nujno potrebnih reform. Lokalne oblasti namreč pogosto ne želijo uveljaviti politik centralne vlade, ki bi bile proti njihovim interesom (npr. omejitev prodaje kmetijske zemlje za nepremičninske projekte (Keliang in Prosterman, 2007)).

Migracije iz Kitajske: izseljenci in izvorna območja

Kitajska je po ocenah Združenih narodov (2013) četrta med državami članicami glede na negativen migracijski saldo (več odseljenih kot priseljenih), saj naj bi leta 2010 kar 8,3 milijona oseb, ki so se rodile v LRK, živelo zunaj meja te države (brez Hongkonga, Macaa in Tajvana). Kot ocenjujejo (Skeldon, 2011), naj bi v omenjena tri območja migriralo približno tri milijone oseb, medtem ko so preostali razseljeni po svetu. Čeprav gre za visoko absolutno številko, pa ta pomeni le neznamenat delež kitajskega prebivalstva (0,22 odstotka). Zanimivo je, da velika večina izseljencev prihaja le iz nekaj delov Kitajske, kjer je izseljevanje pomembno preoblikovalo lokalne skupnosti.

»Tradicionalna« izvorna območja izseljevanja so določeni okraji v treh obalnih provincah Zhejiang, Fujian in Kanton. Z omenjenih območij izseljevanje poteka že več kot stoletje, ta proces pa je na začetku spodbudila intenzivna prisotnost zahodnih kolonialnih sil na Kitajskem. Zanimivo je, da so omenjene province med najbolj razvitimi območji Kitajske. Po dostopnih podatkih naj bi se, na primer, v provinci Zhejiang izseljevanje začelo tako, da so lokalni obrtniki prišli v stik z Evropejci v romarskih in turističnih središčih vzhodne Kitajske s prodajo ročno-obrtniških izdelkov, pozneje pa so se ti trgovci odločili ponuditi te izdelke tudi v Evropi (Thunø, 1999). Okoli leta 1920 so bile v več evropskih metropolah (Berlin, Milano, Marseille) manjše skupine Kitajcev iz province Zhejiang, natančneje okraja Qingtian, pozneje pa se je izseljevanje razširilo na okoliške okraje (Beltrán, 2003). Čeprav je bilo kmalu po ustanovitvi LRK leta 1949 izseljevanje prepovedano, pa se je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja nadaljevalo, in sicer v skoraj rekordnih številkah. Zdaj v številnih evropskih državah in tudi drugod po svetu, med drugim tudi v Sloveniji, prebiva skoraj polovica okraja Qingtian, izseljevanje pa je bilo močno tudi iz drugih bližnjih okrajev. Posebej številne so skupnosti migrantov iz

⁶ Nov zakon o delu je bil sprejet leta 2008. Glavne spremembe se nanašajo na uveljavitev sklepanja pogodb z vsemi zaposlenimi in obvezno plačevanje socialnih prispevkov zaposlenim (Li in Freeman, 2014).

Zhejianga v Španiji in Italiji (Wu, 2006), čedalje bolj pa tudi v Južni Ameriki (Čile, Brazilija) (lastni terenski zapiski, marec 2014).

Provincia Fujian je primer izvornega območja, kjer so poleg dokumentiranih precej razširjene tudi nedokumentirane migracije. Migracijske mreže v vzhodnem Fujianu (Fuzhou, Fuzing, Changle) namreč vključujejo transnacionalno mrežo migracijskih posrednikov, imenovanih tudi »kačje glave« (*shetou*), ki za plačilo omogočijo nedokumentiran vstop v ZDA, Japonsko, Kanado, Veliko Britanijo in druge države. Kot je razkrila tragedija nedokumentiranih migrantov iz Fujiana v pristanišču Dover⁷ in utopitev desetih potnikov z ladje Golden Venture pred ameriško obalo,⁸ je pot sicer izjemno tvegana. Kljub temu je takšen način pogosto tudi uspešen: ocenjuje se, da naj bi v ZDA na takšen način migriralo kar 200.000 Fujiancev v obdobju do leta 1996 (Kwong, 1997). V zadnjih letih je ameriškim in japonskim oblastem uspelo prepričati kitajske za tesnejše sodelovanje, kar je močno omejilo nedokumentirano priseljevanje v ti dve ciljni državi (Skeldon, 2011).

Izseljevanje večjega števila prebivalcev je v lokalnih okoljih povzročilo številne in bistvene spremembe. Povratni finančni tok v obliki nakazil družinskim članom, investicij in filantropskih dejavnosti je omogočil primerjalno večja vlaganja v javno infrastrukturo in občutno večjo porabo. Poleg finančnih tokov je opaziti tudi izrazit povratni tok predmetov in potrošniških vzorcev. V zgoraj omenjenem okraju Qingtian je na primer več kot sto kavarn, ki že več kot deset let ponujajo italijanski *espresso* in kapučino. Prav tako gospodinjstva uporabljajo številne živilske in kozmetične izdelke z vseh koncev sveta (Bofulin, 2011). Da bi čim bolj izkoristile denar, ki se priliva v okraje, so lokalne vlade začele graditi »kraje izseljencev« (*qiaoxiang*), kjer posebej usmerjene politike spodbujajo investicije v infrastrukturo okraja, hkrati pa vzgajajo občutek pripadnosti okraju s številnimi prireditvami, kjer so izseljenci povzdignjeni v »glavno produkcijsko silo« teh okrajev in nosilce idej modernizacije in kozmopolitstva (Bofulin, 2011). Kljub temu številni raziskovalci dvomijo, da gre za uspešno zvezo med migracijami in razvojem, saj naj bi bila večina povratnih finančnih nakazil porabljena za tako imenovano »razkazovalno porabo« (vile, avtomobili, razkošni banketi itd. (Veblen, 2007)), ki zgolj povečujejo občutek relativne prikrajšanosti med prebivalci (večanje razlike med premožnimi in nepremožnimi) in s tem perpetuirajo nadaljnje izseljevanje iz okraja.

S povečevanjem obsega izseljevanja se povečuje tudi število »krajev izseljencev«. Na severovzhodu Kitajske (*Dongbei*) je tako več okrajev, kjer se je na Japonsko ali v Južno Korejo izselil velik delež mlajšega prebivalstva (Chan Y., 2011; avtoričini terenski zapiski, avgust 2014). Tudi tukaj je za vzpostavitev tega procesa ključna pretekla kolonialna zgodovina: območje je namreč v začetku 20. stoletja kolonizirala Japonska, ob koncu druge svetovne vojne pa je tam ostalo ujetih večje število japonskih otrok in žena. Ti so odrasli v kitajskih družinah, pozneje pa pridobili pravico do remigracije nazaj na Japonsko (tako imenovane »japonske vojne sirote«). Sledili so jim njihovi kitajski sorodniki (zakonski partnerji, otroci in tudi krušni starši), zdaj pa migracija poteka predvsem skozi mehanizme mednarodnih porok med Kitajkami in Japonci oziroma Korejci (Chan Y., 2011; avtoričini terenski zapiski, avgust 2014). Kljub sorodnim strukturnim pogojem, ki so omogočili tradicionalnim »krajem izseljencev« na jugu Kitajske izkoristiti finančni in investicijski potencial izseljencev ter prenoviti infrastrukturo in povečati prestiž teh krajev, pa so tovrstne aktivnosti med izvornimi območji na kitajskem severovzhodu zaradi že nekaj let okrepljenih političnih napetosti med LRK in Japonsko politično zelo tvegane. Medtem ko so lokalne oblasti v omenjenih okrajih na severovzhodu Kitajske še pred dese-

⁷ Leta 2000 se je v razgretem tovornjaku v Dovru zadušilo 58 kitajskih nedokumentiranih migrantov iz Fujiana, preživela sta le dva. Več o tem v Kelso, 2001.

⁸ Leta 1993 je ladja Golden Venture v štirimesečni plovi pretihotapila do ameriške obale 286 kitajskih migrantov iz Fujiana. Ladja je na obali nasedla, veliko potnikov pa se je poskušalo rešiti s skokom v morje. Pri tem se jih je deset utopilo. Več o tem v Keefe, 2006.

timi leti po vzoru okrajev na jugu Kitajske podpirale izseljevanje v tujino, poudarjale njegove ekonomske in druge pozitivne učinke ter zavestno gradile prepoznavnost območja v povezavi ne samo z izseljevanjem, temveč tudi z zgodovinskimi vezmi z Japonsko (Chan Y., 2011), se je ta diskurz vsaj v okraju Fangzheng v zadnjih letih povsem spremenil (glej Gustafsson, 2014), saj so predstavniki lokalnih oblasti opustili vse aktivnosti, ki so podpirale sodelovanje z Japonsko (avtoričini terenski zapiski, avgust 2014).

Glede na omenjene primere lahko povzamemo, da ima izseljevanje zelo različne ekonomske in družbene učinke glede na specifični politični in družbeni kontekst, v katerem se na Kitajskem odvija ta proces. V južnih provincah lokalne vlade niso samo spodbujale, temveč tudi aktivno vodile politiko izseljevanja, predvsem prek tesnih stikov z izseljenci in izseljen-skimi organizacijami (Nyiri, 2005), da bi se razvijale lokalne skupnosti. V zgoraj opisanem primeru na severovzhodu Kitajske pa se je ta proces sicer začel, vendar je zaradi spremenjenih geopolitičnih razmer naletel na močan odpor pri kitajskih »patriotskih« aktivistih (Gustafsson, 2014), zato so lokalne vlade takšen pristop popolnoma opustile. Posledica takega razvoja so omejene pristojnosti lokalnih vlad pri oblikovanju območnih strategij in ukrepov, saj jih pogosto določajo zahteve centralne vlade in pritiski kitajskega javnega mnenja.

Mednarodne migracije na Kitajsko

Čeprav v senci številnejših in ekonomsko ter politično pomembnejših migracijskih procesov znotraj Kitajske in iz Kitajske pa migracije *na* Kitajsko v zadnjem desetletju naznanjajo novo obdobje Kitajske tudi kot ciljne in ne zgolj izvorne države. Mednarodne migracije na Kitajsko seveda nikakor niso nov pojav, saj je med drugim pred letom 1949 predvsem v pristaniških mestih živelo večje število prebivalcev iz Evrope (Bickers, 2011), v mestih na vzhodu Kitajske (Harbin, Šanghaj) pa je, na primer, našlo zatočišče pred preganjanjem tudi več deset tisoč Judov (Shan, 2008).

Po podatkih Nacionalnega zavoda za statistiko LRK za leto 2011 naj bi na Kitajskem živelo 796.047 mednarodnih migrantov, vključujoč prebivalce Tajvana, Hongkonga in Macaa. Poleg teh treh območij je na Kitajskem največ migrantov iz Južne Koreje (120.750 oseb), ZDA (71.493), Japonske (66.159), Mjanmara (39.776) in Vietnama (36.205) (Shen, 2011). Čeprav so priselitve v primerjavi s skupnim številom prebivalcev na Kitajskem zanemarljive, pa priseljenci najpogosteje živijo skoncentrirani le na nekaj območjih in zato pomembno preoblikujejo območja poselitve. V Pekingu živi v predelu Wangjing vsaj 100.000 Korejcev, večje skupnosti pa so tudi v mestih Shenyang, Qingdao in Weihai (Skeldon, 2011). V glavnem mestu province Kanton živi 30.000 trgovcev iz afriških držav (Bodomo, 2009), medtem ko je mesto Yiwu v provinci Zhejiang dom številnim trgovcem iz Rusije in z Arabskega polotoka (avtoričini terenski zapiski, maj 2006).

Novodobni priseljenci še zdaleč niso le trgovci, poslovneži in predstavniki multinacionalk, temveč v čedalje večjem številu tudi mednarodni študenti, delavci z urejenim statusom ali brez njega in pa »tuje neveste«.⁹ Kitajske univerze postajajo čedalje bolj zanimive za mednarodne študente, saj ponujajo posebne programe za tujce, ki vključujejo učenje kitajskega jezika in drugih posebnih znanj, ki naj bi bile kulturno specifične. Veliko študentov, predvsem iz azijskih držav, pa prihaja tudi na dodiplomske in podiplomske programe zaradi relativne kakovosti

⁹ Izraz »tuje neveste« označuje pojav, ko kitajski moški iščejo zakonske partnerke v sosednjih državah, predvsem Severni Koreji, Vietnamu, Laosu in Mjanmaru. Zaradi neugodne demografske strukture (prevlada moških) in družbeno prevladujočega vzorca, kjer ženske iščejo premožnejše in bolj izobražene može (hipergamija), določene skupine moških (revni, z zdravstvenimi težavami) ne morejo najti zakonskih partnerk v domači državi. Ponekod je tovrstno sklepanje zakonov povezano tudi s trgovanjem z ženskami; glej Yutani, 2007.

in ugodnih cen študijskih programov. V letu 2007 naj bi samo v mestu Guangzhou študiralo kar 5000 indijskih študentov (Lü and Huang, 2007).

Družine hitro rastočega višjega srednjega razreda čedalje pogosteje prevzemajo hongkonški in singapurski model zaposlovanja filipinskih varušek in gospodinj, ki z otroki in tudi z drugimi v gospodinjstvu komunicirajo zgolj v angleščini (Pieke, 2012). Na jugu Kitajske so v tovarnah začeli zaposlovati cenejšo delovno silo iz Vietnama in drugih držav Jugovzhodne Azije, ki so pripravljene delati za polovične mezde kitajskih delavcev, ki pa so kljub temu trikrat višje od plačila v njihovih izvornih državah (Skeldon, 2011). Zaradi nesorazmerja med številom moških in žensk na Kitajskem, sicer posledico politike enega otroka, in zahtev materialne preskrbljenosti ženina (po navadi v obliki stanovanja in avta) čedalje več moških išče žene v Vietnamu, Laosu, Mjanmaru in Severni Koreji. V revne in oddaljene vasi provinc Henan in Shandong se je na primer priselilo večje število nevest iz Mjanmara (Shen, 2011).

Glede na navedene primere postaja Kitajska »običajna« država priseljevanja, kjer se centralna in lokalne vlade čedalje bolj spopadajo s težavami reguliranja priseljevanja, to pa spremljajo diskurzi, ki povezujejo priseljence s kriminalnimi dejavnostmi, marginalnostjo in neredom. Ti v veliki meri spominjajo na obravnavo migrantov v razvitih državah Zahoda. V razumevanju kitajskih oblasti pa tudi velikega dela prebivalstva so legitimni priseljenci le tisti, ki lahko pripomorejo k razvoju Kitajske s svojim znanjem, veščinami ali delom. Tisti, ki prihajajo na Kitajsko zgolj z željo po zaslužku ali iskanju ugodne poslovne priložnosti (tako imenovani iskalci zlata ali *taojinzhe*), pa so vse prej kot dobrodošli (Pieke, 2012).¹⁰ V medijih, pa tudi med kitajskimi raziskovalci, so med temi največkrat omenjeni neizobraženi in neizučeni delavci iz okoliških držav, čedalje pogosteje pa tudi mladi iz Evrope in Severne Amerike, ki naj bi »izkoriščali« študentski status z namenom preživljanja kot občasni učitelji angleščine in poznavalci »zahodne kulture« in poslovanja (Zhang, 2007).

Glede na nove pojave priseljevanja v LRK so zakoni, ki so v preteklosti urejali vstop in izstop tujcev, povsem zastareli, posebej glede urejanja stalnega prebivanja in omejevanja nedokumentiranega priseljevanja in dela. Izdajanje dovoljenj za stalno prebivanje je namreč zelo omejeno, hkrati pa namenjeno bolj elitnim skupinam migrantov (predvsem »talentom« in visoko usposobljenim posameznikom) (Pieke, 2012). Zato se kitajske oblasti soočajo z dejstvom, da nimajo primernih mehanizmov, s katerimi bi naslovili nove in različne pojave priseljevanja. Morda pa je največji izziv kitajskih oblasti vzpostaviti primeren model sobivanja kitajskih državljanov in nedržavljanov, kar je proces, ki se razen v nekaj izjemah (npr. eksperimentalni ukrepi v mestu Yiwu (Lou in Jin, 2013)) pravzaprav še ni niti dobro začel.

Izzivi preučevanja kitajskih migracij v naslednjem desetletju

Kitajske migracije so bistven del bliskovite preobrazbe te države po letu 1978 in so hkrati njen vzrok in posledica. Predvsem pa so bolj povezane in soodvisne, kot je o tem mogoče sklepati na podlagi raziskovalne literature. Znanstvena produkcija o migracijah je namreč razdeljena v več sklopov (raziskovalnih topik ali raziskovalnih tradicij), ki med seboj skoraj ne komunicirajo. Ena osnovnih ločnic (tako v teoretskem kot tudi v metodološkem pogledu) migracijskih študij je razdelitev migracijskih procesov na notranje migracije in zunanje ali mednarodne. Takšna »delitev dela« je kljub redkim poskusom preseganja tovrstnih dualizmov (Pieke in Halle, 1999) globoko zakoreninjena tudi pri proučevanju kitajskih migracij. Zaradi

¹⁰ Velik del javnosti in tudi odločevalcev namreč meni, da je sprejemljiva priselitev »tujcev« le tedaj, ko so ti najni za nadaljnji razvoj države bodisi zaradi prenosa znanja bodisi zaradi pritegnitve investicij (investitorji, zaposleni v multinacionalkah, učitelji, raziskovalci), medtem ko so klasični »ekonomski migranti« nezaželeni, saj bodisi tekmujejo za iste zaposlitve kot domače prebivalstvo bodisi ga poskušajo »izkoristiti« (glej Pieke, 2012).

specifično organizirane znanstvene produkcije ostajajo številna vprašanja neodgovorjena, med drugim: Kako so notranje migracije povezane z izseljevanjem kitajskih državljanov? Ali prihaja med povratnimi migranti (migranti, ki se vračajo na Kitajsko) do notranjih selitev? Kako se znotraj Kitajske (in zakaj) preseljujejo mednarodni migranti na Kitajskem?

Ta in druga vprašanja bodo morala biti v prihodnje naslovljena v sklopu enotnega teoretskega aparata, če si želimo bolj poglobljenega razumevanja in zanesljivejših projekcij migracijskih procesov. King in dr. (2008), na primer, predlagajo aplikacijo systemske teorije, razvite na primeru notranjih migracij, tudi na mednarodne migracije; teoretizacijo notranjih in zunanjih migracij z vidika razvoja ter proučevanje integracije ne le v primerih mednarodnih migracij, temveč tudi v kontekstu notranjih migracij. Poleg teh bi bilo smiselno predlagati uporabo koncepta socialnih mrež za razlago vzpostavitve in nadaljevanja določenih migracij, tako ruralno-urbanih kot tudi ruralno-mednarodnih, podobno kot so se tega na primeru mehiških migracij lotili Davies in dr. (2002). Alternativno razumevanje v članku opisanih migracijskih procesov bi lahko namesto osredinjanja na proučevanje posameznih migracijskih procesov raje analiziralo vse migracije v določeni regiji, na primer na vzhodni kitajski obali ali celo v posamezni provinci. Pieke (1999) je v preteklosti že ponudil model »migracijske izoblikovanosti« (migration configuration) na primeru migracij iz province Zhejiang, kjer so tako migracije iz province v urbanizirana središča znotraj Kitajske, kot tudi izselitve teh prebivalcev po svetu obravnavani v skupnem sistemu s to posebnostjo, da raziskovalec koncipira sistem z vidika skupnosti, kateri migranti pripadajo.

Uporaba omenjenih modelov in pristopov bi osvetlila številne povezave med migracijami, ki so pogosto razločene zgolj v pogledu raziskovalca, ne pa tudi v družbeni realnosti akterjev samih. Naj ponazorim s primerom ene mojih sogovornic, ki sem jo srečala med terenskim delom na kitajski tržnici v Beogradu. Osemindvajsetletna prebivalca Qingtiana, zdaj »kitajska migrantka v Srbiji«, je bila pred prihodom v Evropo večletna »migrantska delavka« v provinci Shandong na vzhodu Kitajske. Njena želja je bila, da se po nekaj letih dela v Evropi vrne na Kitajsko (in postane »migrantka povratnica«), vendar ne v rodni kraj, temveč v provincijsko središče Hangzhou. Namesto analiziranja njenih migracij kot serije analitsko različno koncipiranih dogodkov lahko njeno življenje razložimo kot del družbenega procesa, v katerem so tako ona kot drugi Qingtiani s pomočjo močnih socialnih mrež izrazito prostorsko mobilni. Vendar pa to mobilnost sama razume predvsem kot družbeno mobilnost (Bofulin, 2011). Z drugimi besedami, omenjeni sogovornici je najprej znanec iz njenega domačega kraja našel službo v Shandongu, pozneje pa jo je prijateljica, prav tako iz Qingtiana, predstavila poznejšemu možu, podjetniku, ki se je že pred leti izselil v Srbijo. V njenem opisu lastnih migracij ni pomembnega razlikovanja med migracijami znotraj Kitajske in iz Kitajske, temveč je poudarek na različnih priložnostih, ki so ji bile na voljo, in omejitvah, s katerimi se je morala soočiti.

Glede na povedano je smiselno premisliti, kako se lotiti raziskovanja prostorske mobilnosti prebivalstva, ki ne bo zamejilo proučevanja in analize na sam dogodek premika v prostoru, temveč bo proučevanje zajelo celoto političnega in družbenega konteksta, v katerem se je ta premik zgodil, kot tudi diskurzivno konstrukcijo tega dogodka (Pieke, 1999: 15–16). Zato bo v kontekstu kitajskih migracij posebej zanimivo videti, kako bodo ekonomske razmere vplivale na nadaljnjo urbanizacijo, ali se bo depopulacija odročnih predelov nadaljevala ali pa je mogoče proces zaustaviti z reformo lastništva agrarnih nepremičnin, kako bo potekalo sobivanje zelo različnih skupin prebivalcev v mestih (kitajskih državljanov iz notranjosti, kitajskih meščanov in nekitajskih prebivalcev) in kakšni izključevalni ali vključevalni diskurzi bodo spremljali te pojave.

Literatura

- BELTRÁN, JOAQUIN A. (2003): *Los ocho inmortales cruzan el mar: Chinos en extremo occidente*. Barcelona: Ediciones bellaterra.
- BICKERS, ROBERT A. (2011): *The Scramble for China: Foreign Devils in the Qing Empire, 1832–1914*. London: Allen Lane.
- BODOMO, ADAMS (2009): The African presence in contemporary China. *China Monitor* (36): 4–9.
- BOFULIN, MARTINA (2011): *Migracije iz Ljudske republike Kitajske v Slovenijo*. Doktorska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.
- CONSULTATIVE GROUP TO ASSIST THE POOR (CGAP) (2006): *China Labor: urban workers sent \$30 billion to rural homes*. Dostopno na: <http://www.cgap.org/portal/binary/com> (15. avgust 2014).
- CHAN, YEESHAN (2011): *Abandoned Japanese in postwar Manchuria: The lives of war orphans and wives in two countries*. Oxon: Routledge.
- CHAN, KAM WING (2012a): Crossing the 50 percent population Rubicon: Can China urbanize to prosperity? *Eurasian Geography and Economics* 53(1): 63–68.
- CHAN, KAM WING (2012b): Migration and development in China: trends, geography and current issues. *Migration and Development* 1(2): 187–205.
- DAVIES, BENJAMIN, STECKLOV GUY in WINTERS, PAUL (2002): Domestic and international migration from rural Mexico: Disaggregating the effects of network structure and composition. *Population Studies* 56(3): 291–309.
- ECFR, ASIA CENTRE (2012): *Control at the Grassroots: China's New Toolbox*. *China Analysis*. Dostopno na: http://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Control_at_the_Grassroots_June2012.pdf (12. september 2014).
- ELFSTROM, MANFRED in KURUVILLA, SAROSH (2012): *The Changing Nature of Labor Unrest in China*. Paper presented at International Labor Conference. Philadelphia, ZDA. Dostopno na: <http://ilera2012.wharton.upenn.edu/NonRefereedPapers/Kuruvilla,%20Sarosh%20and%20Elfstrom,%20Manfred.pdf> (12. september 2014).
- FONG, VANESSA L. (2004): *Only Hope: Coming of Age Under China's One-Child Policy*. Stanford: Stanford University Press.
- FOREMAN, WILLIAM (2014): *Unrest in China: 'Using the bottom to squeeze the middle'*. Dostopno na: <http://global.umich.edu/2014/03/unrest-in-china-using-the-bottom-to-squeeze-the-middle/> (1. oktober 2014).
- GUSTAFSSON, KARL (2014): Is China's Discursive Power Increasing? The »Power of the Past« and Sino – Japanese Relations. *Asian Perspective* (38): 411–433.
- HU, XIAOCHU (2012): China's Young Rural to Urban Migrants: In Search of Fortune, Happiness, and Independence. *Migration Information Source*. Dostopno na: <http://www.migrationpolicy.org/article/chinas-young-rural-urban-migrants-search-fortune-happiness-and-independence> (2. avgust 2014).
- HUANG, PING in ZHAN, SHAOHUA (2009): *Migrant workers' remittances and rural development in China*. Dostopno na: <http://essays.ssrc.org/acrossborders/wp-content/uploads/2009/08/ch10.pdf> (10. avgust 2014).
- HUANG, P. in PIEKE, F. N. (2004): Dangjin Zhongguo nongcun de laodongzhe liudong [Sodobna Kitajska in ruralna migracija delavcev]. V *Theoria*, D. Zhao, (ur.), 225–282. Beijing: Zhongguo Renmin Daxue Chubashe.
- KEEFE, PATRICK R. (2006): The Snakehead: The Criminal Odyssey of Chinatown's Sister Ping. *The New Yorker*. Dostopno na: <http://www.newyorker.com/magazine/2006/04/24/the-snakehead> (2. september 2014).
- KELIANG, ZHU in PROSTERMAN, ROY (2007): *Securing Land Rights for Chinese Farmers: A Leap Forward for Stability and Growth*. Dostopno na: <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/DPA3.pdf> (11. oktober 2014).
- KELSO, PAUL (2001): Chronicle of the Dover Tragedy. *The Guardian*. Dostopno na: <http://www.theguardian.com/uk/2001/apr/05/immigration.immigrationandpublicservices1> (2. september 2014).
- KING, RUSSELL, SKELDON, RONALD in VULLNETARI, JULIE (2008): *Internal and International Migration: Bridging the Theoretical Divide*. Paper prepared for the IMISCOE 'Theories of Migration and Social Change' Conference. St. Anne's College, Oxford. Dostopno na: <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/russell-king->

- ron-skeldon-and-julie-vullnetari-internal-and-international-migration-bridging-the-theoretical-divide (12. junij 2014).
- KWONG, PETER (1997): *Forbidden Workers: Illegal Chinese Immigrants and American Labor*. New York: The New Press.
- LI, CHENG (1996): Surplus rural laborers and internal migration in China: Current status and future prospects. *Asian Survey* (36): 1122–1145.
- LI, XIAOYING in FREEMAN, RICHARD B. (2014): How Does China's New Labour Contract Law Affect Floating Workers? *British Journal of Industrial Relations*. Dostopno na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjir.12056/abstract> (1. oktober 2014).
- LIU FARRER, GRACIA (2013): Ambiguous Concepts and Unintended Consequences: Rethinking Skilled Migration Policies from the Case of Chinese Student Migrants in Japan. *Journal of Asia-Pacific Studies* (19): 221–239.
- LIU, ZHIQIANG (2005): Institution and Inequality: The hukou System in China. *Journal of Comparative Economics* 33(1): 133–157.
- LOU, PAN in JIN, XIAOYING (2013): *Rongru shequ wenuan tongcheng* [Integracija in toplo sobivanje]. Dostopno na: http://www.jhnews.com.cn/zzxb/2013-06/06/content_2810123.htm (1. avgust 2014).
- LÜ, YUN in HUANG RONGFANG (2007): Ji qian Yindu xuesheng lai Zhongguo qu'yi jing [Tisoče indijskih študentov prihaja na Kitajsko zaradi "zdravljenja"]. *Guangzhou ribao*. Dostopno na: <http://view.news.qq.com/a/20070517/000015.htm> (10. avgust 2014).
- NYÍRI, PAL (2005): The »New Migrant«: State and market Constructions of Modernity and Patriotism. V *China inside out: Contemporary Chinese nationalism and Transnationalism*, P. Nyíri in J. Breidenbach (ur.), 141–176. Budapest: Ceu Press.
- PIEKE, FRANK NIKOLAAS (1999): Introduction: Chinese migrations compered. V *Internal and international migration: Chinese perspectives*, F. N. Pieke in H. Malle (ur.), 1–27. Surrey: Curzon Press.
- PIEKE, FRANK NIKOLAAS (2012): Immigrant China. *Modern China* 38(1): 40–70.
- PIEKE, FRANK NIKOLAAS in MALLE, HEIN (1999): *Internal and international migration: Chinese perspectives*. Surrey: Curzon Press.
- POPULATION REFERENCE BUREAU (2008): *2008 World Population Data Sheet*. Dostopno na: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2008/2008wpds.aspx> (15. julij 2014).
- SHAN, PATRICK FULIANG (2008): A Proud and Creative Jewish Community: The Harbin Diaspora, Jewish Memory and Sino-Israeli Relations. *American Review of China Studies* 9(2): 15–29.
- SHEN, HAIMEI (2011): *Inflow of International Imigrants Challenges China's Migration Policy*. Dostopno na: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/09/08-china-immigrants-shen> (12. junij 2014).
- SKELDON, RONALD (2011): *China: An Emerging Destination for Economic Migration*. *Migration Information Source*. Dostopno na: <http://www.migrationpolicy.org/article/china-emerging-destination-economic-migration/> (12. junij 2014).
- THE ECONOMIST (2014): *Rural Urban Divide: Ending Apartheid*. Dostopno na: <http://www.economist.com/news/special-report/21600798-chinas-reforms-work-its-citizens-have-be-made-more-equal-ending-apartheid> (9. julij 2014).
- THUNØ, METTE (1999): Moving stones from China to Europe: The dynamics of emigration from Zhejiang to Europe. V *Internal and international migration: Chinese perspectives*, F. N. Pieke in H. Malle (ur.), 159–180. Surrey: Curzon Press.
- VEBLEN, THORSTEIN (2007) [1899]: *The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions*. Oxford: Oxford University Press.
- WANG, FEILING (2004): Reformed Migration Control and New Targeted People: China's Hukou System in the 2000s. *The China Quarterly* (177): 115–132.
- WHITE, MICHAEL J. in SUBEDI, INKU (2008): *The Demography of China and India: Effects on Migration to High Income Countries through 2030*. Migration Policy Insitute. Dostopno na: www.migrationpolicy.org/pubs/White-Paper.pdf (6. junij 2014).
- WU, JING (2006): *Qiao xing tian xia* [Izseljenci gredo po svetu]. Beijing: Da Zong Wenyi Chubanshe.
- XIANG, BIAO (2007): How Far Are the Left-behind Left Behind? A Preliminary Study in Rural China.

- Population, Space and Place* 13(3): 179–191.
- XINHUANET (2014): *China to enhance service for migrant workers*. Dostopno na: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/30/c_133520952.htm (25. avgust 2014).
- YUAN, TIEN H. (1983): Age at Marriage in the People's Republic of China. *The China Quarterly* (93): 90–107.
- YUTANI, JEANINE EMIKO (2007): *International brides: Cross-border marriage migration in China and Japan through a feminist lens*. Doktorska disertacija. California: University of Southern California.
- ZDRUŽENI NARODI (2013): *International Migration Report 2013*. Dostopno na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf (12. avgust 2014).
- ZHAN, MENGXIA (2012): *Zhongguo nongmingong jiuze qingkuang ji zhanwang* [Zaposlitvene značilnosti kitajskih ruralnih delavcev in obeti za prihodnost]. Dostopno na: http://www.china.com.cn/guoqing/2012-12/24/content_27499882.htm (1. julij 2013).
- ZHANG, JIE (2007): Toushi waiguoren zai Hua da 'heigong' [Illegalno delo tujcev na Kitajskem]. *Renmin gong'an* (5): 25–27.
- ZHENG, XIN (2013): Number of left-behind children passes 60m. *Chinadaily.com.cn*. Dostopno na: http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-05/13/content_16494521.htm (1. junij 2014).